

การบูรณาการความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติระหว่างหลักสูตรปฐมนิเทศ

กับการบริหารการจัดการอาชีวศึกษา*

INTEGRATION OF PRACTICAL CONNECTIVITY BETWEEN SAPPURISA DHAMMA AND VOCATIONAL EDUCATION ADMINISTRATION

ศิวกร อินภุษา¹, พระมหาพิสิฐ วิสิษฐปญโญ², พระฮอนด้า วาทสโท³, ประจิตร มหาหิง⁴
และ ยิงสรค์ หาพา⁵

Siwakorn Inphusa¹, Phra Maha Phisit Wisitthapanyo², Phra Honda Vatsatho³, Prachitr Mahahing³
and Yingsak Hapa⁵

¹⁻⁵มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

¹⁻⁵Mahachulalongkorn rajavidyalay University, Thailand

Corresponding Author's E-Mail: siwakomin@gmail.com

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการสถานศึกษาการอาชีวศึกษากับการผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อตอบสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศ มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติ ผ่านการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน การจัดการอาชีวศึกษาเน้นการจัดการเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติจริงหรือการศึกษาแบบทวิภาคี สนับสนุนให้สถานประกอบการเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา ช่วยให้ ผู้เรียนมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีทักษะฝีมือที่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ และสามารถทำงานได้จริง การบูรณาการ คือการนำส่วนย่อยที่สัมพันธ์กันมาผสมผสานเป็นองค์รวมเพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ หลักพุทธธรรมเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าใน พระไตรปิฎก โดยการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ทำได้สองวิธี: พุทธวิทยา ใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานและเสริมด้วยศาสตร์สมัยใหม่ และธรรมวิทยา ใช้ศาสตร์สมัยใหม่เป็น ฐานและเสริมด้วยหลักธรรม การบริหารเป็นการใช้ศาสตร์และศิลปะเพื่อจัดการทรัพยากรและ ประสานงานบุคลากรให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการความ

* Received 21 August 2024; Revised 24 August 2024; Accepted 25 October 2024

เชื่อมโยงแนวปฏิบัติระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับการบริหารการจัดการอาชีวศึกษา ได้แก่ 1) ธรรมัญญา: รู้หลักการและแนวทางการจัดการ 2) อุตัญญา: วางแผนและกำหนดเป้าหมายชัดเจน 3) อุตัญญา: เข้าใจความสามารถและข้อจำกัดของตน 4) มัตตัญญา: ใช้ทรัพยากรและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ 5) กาลัญญา: จัดการเวลาอย่างเหมาะสม 6) ปริสัญญญา: เข้าใจและประสานงานกับชุมชน และ 7) ปุคคลัญญา หรือ ปุคคลปโรปรัญญา: เข้าใจและพัฒนาบุคลากร การใช้หลักธรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างการบริหารจัดการอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การบูรณาการ, สัปปุริสธรรม, การบริหารการจัดการอาชีวศึกษา

Abstract

Vocational Education Administration and human resources development to meet national development needs play an important role in the economic and social development of the country through the production and development of quality manpower to meet labor market needs. Vocational Education Administration focuses on practical learning management or bilateral education. Encourage entrepreneurs to play a role in educational management, helping students to have clear goals, skills that meet their needs, and be able to work in real life. Integration refers to the process of combining related parts into a cohesive whole to achieve goals effectively. Buddhist principles are teachings of the Buddha found in the Pali Canon. Integrating Buddhism with modern sciences can be done in two ways: Buddhist Science uses Buddhism as a foundation and is supplemented with modern science, while Dharmic Science uses modern science as a foundation and is supplemented with Buddhist principles. Management is the application of science and art to handle resources and coordinate personnel to achieve organizational goals effectively. Integration of Practical Connectivity Between Sappurisa Dhamma and Vocational Education Administration includes: 1) **Dhammaññūtā:**

Understanding principles and management strategies. 2) **Atthaññūtā**: Planning and setting clear goals. 3) **Attaññūtā**: Understanding one's own abilities and limitations. 4) **Mattaññūtā**: Using resources and budgets efficiently. 5) **Kālaññūtā**: Managing time appropriately. 6) **Parisaññūtā**: Understanding and coordinating with the community. And 7) **Puggalaññūtā**: Understanding and developing personnel. Applying these principles helps enhance the effectiveness of vocational education management, ensuring it meets the needs of students and society appropriately.

Keywords: Integration, Sappurisa Dhamma, Vocational Education Administration

บทนำ

สถานศึกษานับเป็นองค์กรทางการศึกษาในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาที่สำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 1 มาตรา 6 ระบุว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) รวมถึงเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) โดยหนึ่งในเป้าหมายที่กำหนดไว้คือคนไทยมีคุณลักษณะเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ มีวินัยมีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีความเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ มีความสามารถในการปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ มีความรับผิดชอบและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม มีสุขภาพกายและในที่ดีมีความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570), 2565)

การบริหารสถานศึกษาถือเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กร ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 กำหนดภารกิจสำคัญในการบริหารสถานศึกษาไว้ 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ทั้งศาสตร์และ

ศิลป์ในการบริหารงาน ต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์หรือทักษะทางความคิดมีทักษะในการทำงานด้านเทคนิคการปฏิบัติงาน และมีทักษะในการประสานงานที่ดีกระตุ้นให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธัมมจิตโต), 2549) ด้วยหลักการบริหารสมัยใหม่และหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่มีเนื้อหาครอบคลุม เรื่อง คุณธรรม ความดีความงามและความสุข เป็นการกำหนดคุณค่าของแนวทางมาตรฐานความประพฤติเพื่อสร้างความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อกันด้วยการปลูกฝังลักษณะนิสัยในตนเองไปจนถึงการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งพระพุทธศาสนาถือว่าสังคมเป็นสื่อกลางที่ช่วยให้ทุกคนมีโอกาสอันเท่าเทียมกันที่จะพัฒนาตนเอง และเข้าถึงประโยชน์สุขได้มากที่สุด เนื่องจากการดำเนินชีวิตมีความจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัว บุคคลรอบข้าง ญาติมิตร เพื่อนร่วมงาน จึงจำเป็นต้องมีธรรมะเป็นเครื่องกำกับเพื่อเกื้อหนุนจุดหมายที่ตั้งไว้ และเพื่อบรรลุประโยชน์สุขของชีวิตไปตามลำดับขั้นอันเหมาะสม (พระธัมมชุตติ ศรีสมปัติ และคณะ, 2566)

การบริหารจัดการสถานศึกษาการอาชีวศึกษากับการผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อตอบสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศ มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติ ผ่านการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) การจัดการอาชีวศึกษานับเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติจริงหรือการศึกษาระบบทวิภาคีโดยเปิดโอกาสและสนับสนุนให้สถานประกอบการเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีทักษะฝีมือที่สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ และสามารถทำงานได้จริง ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดขึ้นอยู่เสมอ การจัดการอาชีวศึกษาจึงต้องมีความยืดหยุ่น ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของภาคธุรกิจ และอุตสาหกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการอาชีวศึกษาจึงมีความสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2567) การผลิตและพัฒนากำลังคน การจัดการอาชีวศึกษาช่วยผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีทักษะตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ช่วยให้ผู้เรียนมีงานทำ มีรายได้ ส่งเสริมเศรษฐกิจของครอบครัวและประเทศชาติ การลดปัญหาว่างงาน การจัดการอาชีวศึกษาช่วยลดปัญหาว่างงาน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน การส่งเสริมเศรษฐกิจ การจัดการอาชีวศึกษาช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศชาติ ผ่านการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีทักษะ การพัฒนาเทคโนโลยี การจัดการอาชีวศึกษาช่วยพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม การพัฒนาสังคม การจัดการอาชีวศึกษาช่วย

พัฒนาสังคม ฉะนั้นแล้วการบริหารจัดการอาชีวศึกษามีความจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติ การจัดการที่มีประสิทธิภาพจะช่วยผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศชาติ และพัฒนาสังคม (เฟื่องฟ้า บุญจันทร์, 2564) การศึกษาการบูรณาการความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติระหว่างหลักสูตร ปุริสธรรมกับการบริหารการจัดการอาชีวศึกษา เพื่อเป็นแนวคิดที่มุ่งหวังที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีในสังคม โดยมีเหตุผลและความคาดหวังที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากรที่มี สมรรถนะและคุณธรรม การบูรณาการนี้มุ่งหวังที่จะสร้างองค์กรที่มีความเป็นอยู่อย่างยั่งยืน โดยการจัดการอาชีวศึกษาให้เป็นไปตามหลักสูตรปุริสธรรมและพุทธนวัตกรรม ซึ่งเป็นเหตุผลที่สำคัญและนำแนวคิดนี้ไปปรับใช้ในสังคม การบูรณาการนี้มีประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาและสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายการศึกษาที่กำหนดไว้ โดยใช้ พุทธนวัตกรรมการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาอย่าง ยั่งยืน ดังนั้น การนำแนวคิดและแนวทางการบูรณาการหลักสูตรปุริสธรรมกับพุทธนวัตกรรมการ บริหารการจัดการอาชีวศึกษาอย่างยั่งยืนไปปรับใช้ในสังคมจะช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีใน สังคม และพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสามารถพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพตามเป้าหมาย การศึกษาที่กำหนดไว้

การบูรณาการหลักพุทธธรรม (Integration of Buddhist Principles)

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายในลักษณะใกล้เคียงกัน ไว้ดังนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546) กล่าวว่า การบูรณาการตรงกับคำภาษาอังกฤษ ว่า Integration มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า Integrate คำว่าบูรณาการในความหมาย ทั่วไป หมายถึง การทำสิ่งที่บกพร่องให้สมบูรณ์แบบ โดยการเพิ่มเติมบางส่วนที่ขาดอยู่ให้ สมบูรณ์ หรือการนำส่วนประกอบย่อยมารวมกันตั้งแต่สองส่วนเพื่อทำให้เป็นส่วนประกอบใหญ่ ของทั้งหมด ดังนั้นการบูรณาการเป็นการเชื่อมสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่ง เข้ามาเป็นส่วนประกอบกับ อีกสิ่งหนึ่งให้มีความสมบูรณ์กลายเป็นส่วนหนึ่งของแกนหลักหรือส่วนประกอบที่ใหญ่กว่า

สำลี รัชสทธิ (2546) กล่าวว่า การบูรณาการ หมายถึง การนำสิ่งที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์ กัน มาจัดรวมกันอย่างประสมกลมกลืน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2545) กล่าวว่า การบูรณาการ หมายถึง การนำนวัตกรรมมาช่วย เสริม เพิ่มเติม เปลี่ยนแปลงวิธีการ กระบวนการที่ทำอยู่เดิมให้ได้ผลคุ้มค่า

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543 ก) ได้ให้ความหมายบูรณาการ หมายถึง การทำให้หน่วยย่อยที่มีอยู่ทั้งหลายที่สัมพันธ์อิงอาศัยซึ่งกันและกันเข้ามารวมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนให้เป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความหมายครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว

Beane (1991) เสนอว่า การบูรณาการ หมายถึง การบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงความรู้ประสบการณ์ในลักษณะผสมผสานเข้าด้วยกันทั้งหมดเพื่อให้สอดคล้องสมบูรณ์โดยรวมกันมากกว่าการแยกส่วน

พงษ์ศักดิ์ ภูกาบขาว (2553) ให้ความหมายว่า พุทธธรรม หมายถึง ธรรมะหมวดต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาซึ่งปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก โดยจัดไว้เป็นหมวดหมู่ พุทธธรรมมีลักษณะเป็นทางสายกลาง ไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง เป็นไปตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา

พระครูใบฎีกาวิเชียร มหาวิชญ์ปัญญา (คันหา) (2565) ให้ความหมายว่า หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาที่สาวกหรือผู้นับถือทั้งหลายพึงปฏิบัติตาม เพื่อความหลุดพ้นเพื่อความสุข อีกทั้งขณะที่ยังไม่ถึงความหลุดพ้นก็สามารถนำเอาหลักพุทธธรรมนั้นไปบูรณาการในการดำเนินชีวิต การบริหารงานสถานศึกษาเพื่อนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าประสงค์และมาตรฐานที่กำหนด

พระครูปฐมธีรวัฒน์ (บัญญัติ เทียนทอง) (2563) กล่าวว่า หลักพุทธธรรมเป็นการแสดงความจริงตามกระบวนการของธรรมชาติ อีกทั้งการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ทำได้ 2 วิธี คือ พุทธวิทยา (Buddhology) ใช้พระพุทธศาสนาเป็นตัวตั้งและนำศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายเสริมและธรรมวิทยา (Dhamology) ใช้ศาสตร์สมัยใหม่เป็นตัวตั้งและนำหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมเข้าไป

สรุปได้ว่า การบูรณาการ (Integration) หมายถึงการนำส่วนประกอบย่อยตั้งแต่สองส่วนที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันให้เกิดความผสมผสานกลมกลืนเป็นองค์รวม เป็นการผนวกการประสานการเชื่อมโยง การเพิ่มเติม เพื่อไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ หลักพุทธธรรม (Buddhist Principles) หมายถึงหลักธรรม คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ทรงตรัสรู้และประกาศเผยแผ่ให้กับสาวกของพระองค์ ซึ่งปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกโดยจัดไว้เป็นหมวดหมู่ มีลักษณะเป็นไปตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาและการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ทำได้ 2 วิธี คือ พุทธวิทยา (Buddhology) ใช้พระพุทธศาสนาเป็นตัวตั้งและนำศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายเสริม และธรรมวิทยา (Dhamology) ใช้ศาสตร์สมัยใหม่เป็นตัวตั้งและนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมเข้าไป

การบริหารจัดการสถานศึกษา

การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ มีความสำคัญเพราะเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานขององค์กรที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความเจริญก้าวหน้าและการบรรลุเป้าหมายขององค์กร การบริหาร (Administration) ต่างจากการจัดการ (Management) ตรงที่การบริหารให้ความสำคัญกับนโยบายในทางปฏิบัติ ส่วนการจัดการมุ่งไปที่จะปฏิบัติอย่างไรให้เกิดผล มีนักวิชาการได้ให้ความหมายการบริหารไว้ ดังนี้

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์ (2542) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ นำเอาทรัพยากรการศึกษามาประกอบการตามกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2542) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่าง ที่บุคคลร่วมกันกำหนด โดยใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบและใช้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

Herbert A. Simon (1947) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ โดยที่ผู้บริหารมักไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติ แต่ผู้บริหาร เป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก

Stephen P. Robbins (1978) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการในการกำหนดเป้าหมาย จัดสรรทรัพยากร และประสานงานให้บุคลากรใช้ความพยายามในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เป้าหมายขององค์กรบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ

Bartol and Martin (1997) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ทำให้เป้าหมายขององค์กรประสบผลสำเร็จโดยการวางแผน การจัดองค์การ การใช้ภาวะผู้นำและการควบคุม

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึงการใช้ศาสตร์และศิลปะนำเอาทรัพยากรการศึกษา มาประกอบเป็นกระบวนการบริหารตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม และประสานงานให้บุคลากรใช้ความพยายามในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เป้าหมายขององค์กรบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสัปปุริสธรรมกับการบริหารการจัดการอาชีวศึกษา

ตามความในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของหลักสัปปุริสธรรม (*Sappurisa dhamma*: qualities of a good man; virtues of a gentleman) ว่าเป็นธรรมของสัตบุรุษ, ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ, คุณสมบัติของคนดี, ธรรมของผู้ดี มี 7 ข้อ คือ 1) ธัมมัญญูตา (รู้หลักหรือรู้จักเหตุ) 2) อัตถัญญูตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล 3) อัตตัญญูตา รู้จักตน 4) มัตตัญญูตา รู้จักประมาณ 5) กาลัญญูตา รู้จักกาล 6) ปริสัณญูตา รู้จักชุมชน และ 7) ปุคคลัญญูตา หรือ ปุคคลปโรปรัญญูตา รู้จักบุคคล (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2566) และพจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวลธรรม ได้ให้ละเอียดเป็นองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันอย่างสมบูรณ์ ที่จะทำให้ผู้บริหาร สามารถจัดการ สามารถปฏิบัติการในภาระงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2566) ซึ่งมีคุณสมบัติทั้ง 7 ประการนี้ดังนี้

1. **ธัมมัญญูตา** (*Dhammaññutā*: knowing the law; knowing the cause) ความรู้จักรธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลัก เกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่น ภาษุรู้ว่าหลักธรรมข้อนั้น ๆ คืออะไร มีอะไรบ้าง พระมหากษัตริย์ทรงทราบว่าหลักการปกครองตามราชประเพณีเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง รู้ว่าจะต้องกระทำเหตุอันนี้ ๆ หรือกระทำตามหลักการข้อนี้ ๆ จึงจะให้เกิดผลที่ต้องการหรือบรรลุจุดหมายอันนั้น ๆ เป็นต้น

2. **อัตถัญญูตา** (*Atthaññutā*: knowing the meaning; knowing the purpose; knowing the consequence) ความรู้จักรรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำ หรือความเป็นไปตามหลัก เช่น รู้ว่าหลักธรรมหรือภาษิตข้อนั้น ๆ มีความหมายว่าอย่างไร หลักนั้น ๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร กำหนดไว้หรือพึงปฏิบัติเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร การที่ตนกระทำอยู่มีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง ดังนี้ เป็นต้น

3. **อัตตัญญูตา** (*Attaññutā*: knowing oneself) ความรู้จักตน คือ รู้ว่า เรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้เท่าไร อย่างไร แล้วประพจน์ให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

4. มัตตัญญูตา (*Mattaññutā*: moderation; knowing how to be temperate; sense of proportion) ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ฝึกขู้รู้จักประมาณในการรับและ บริโภคปัจจัยสี่ คุุห้สัถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญาและในการเก็บภาษี เป็นต้น

5. กาลัญญูตา (*Kālaññutā*: knowing the proper time; knowing how to choose and keep time) ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่ควรหรือจะต้องใช้ในการประกอบกิจ ทำหน้าที่การงาน หรือปฏิบัติกรต่าง ๆ เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา เป็นต้น

6. ปริสัณญูตา (*Parisaññutā*: knowing the assembly; knowing the society) ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้น ๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิริยาอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

7. บุคคลัญญูตา หรือ บุคคลปโรปรัญญูตา (*Puggalaññutā*: knowing the individual; knowing the different individuals) ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วยดีว่าควรจะคบหรือไม่ จะใช้ จะตำหนิ ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น

การบูรณาการความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับการบริหารการจัดการอาชีวศึกษา เป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาทั้งด้านวิชาการและด้านจริยธรรมของผู้เรียน รวมถึงการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตามหลักสัปปุริสธรรมประกอบด้วย 7 ข้อ ได้แก่

1. ธัมมัญญูตาในบริบทการบริหารจัดการอาชีวศึกษา ธัมมัญญูตา หมายถึงการรู้หลักการที่ถูกต้อง ซึ่งในบริบทของการบริหารการจัดการอาชีวศึกษา หมายถึงผู้บริหารและครูจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักการ แนวทาง และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา อาชีวศึกษาอย่างถูกต้องและลึกซึ้ง เพื่อสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ การนำธัมมัญญูตาไปใช้ในบริหารและจัดการอาชีวศึกษา ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับหลักการและแนวทางการจัดการอาชีวศึกษา ผู้บริหารและครูควรมีความรู้ในหลักการพื้นฐานของการจัดการศึกษาอาชีวศึกษา เช่น การเรียนรู้แบบองค์รวม การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การฝึกปฏิบัติจริง และการเรียนรู้จากการทำงาน เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน เข้าใจทฤษฎี

และแนวทางการเรียนรู้ที่ทันสมัย เช่น การเรียนรู้แบบอิงสถานการณ์ (Situation-based Learning), การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-based Learning), และการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (e-Learning) 2) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การออกแบบหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานและสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ การประยุกต์ใช้หลักการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เช่น การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม การฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง และการทำงานเป็นทีม การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน เช่น การใช้สื่อการสอนดิจิทัล การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ และการใช้แอปพลิเคชันในการเรียนการสอน 3) การประเมินผลและการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา การประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ข้อมูลจากการประเมินผลในการวางแผนและพัฒนาหลักสูตร รวมถึงการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานได้ 4) การพัฒนาครูและบุคลากร การสนับสนุนให้ครูและบุคลากรเข้ารับการอบรมและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่จำเป็นในการจัดการศึกษา การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร เพื่อให้ครูและบุคลากรมีโอกาสดแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กัน และ 5) การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ การสร้างความร่วมมือกับภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม เพื่อให้การจัดการศึกษามีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และทรัพยากรในการพัฒนาการศึกษา

สรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการอาชีวศึกษาช่วยให้ผู้บริหารและครู มีความรู้ความเข้าใจในหลักการและแนวทางการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาอย่างถูกต้อง สามารถนำความรู้นี้ไปปรับใช้ในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการพัฒนาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังช่วยสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาในภาพรวม

2. อรรถกถาในบริบทการบริหารจัดการอาชีวศึกษา อรรถกถา หมายถึง การรู้ความหมายหรือจุดประสงค์ ในบริบทของการบริหารจัดการอาชีวศึกษา หมายถึงการที่ผู้บริหารและครูต้องมีความสามารถในการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินงานมีทิศทางและสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำอรรถกถาไปใช้ในบริหารและจัดการอาชีวศึกษา ได้แก่ 1) การกำหนด

เป้าหมายที่ชัดเจน การตั้งเป้าหมายทั้งในระดับองค์กรและระดับส่วนบุคคล เช่น เป้าหมายทางการศึกษา (การเพิ่มอัตราการจบการศึกษา, การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน), เป้าหมายทางการบริหาร (การปรับปรุงระบบการจัดการ, การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน), และเป้าหมายทางการพัฒนาองค์กร (การเพิ่มความพึงพอใจของครูและนักเรียน) การกำหนดเป้าหมายที่สามารถวัดผลได้ (SMART Goals: Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound) เพื่อให้สามารถประเมินผลและปรับปรุงได้อย่างต่อเนื่อง 2) การวางแผนการดำเนินงาน การวางแผนเชิงกลยุทธ์: การกำหนดวิสัยทัศน์, พันธกิจ, และกลยุทธ์หลักที่จะนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายระยะยาว การวางแผนปฏิบัติการ: การกำหนดแผนการดำเนินงานในระยะสั้น โดยกำหนดขั้นตอนที่ชัดเจนสำหรับการดำเนินงานในแต่ละด้าน เช่น การพัฒนาหลักสูตร, การจัดหาทรัพยากร, การฝึกอบรมครู, และการบริหารจัดการงบประมาณ การจัดทำแผนสำรอง (Contingency Planning): การวางแผนเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อการทำงาน เช่น การขาดแคลนทรัพยากร, การเปลี่ยนแปลงนโยบาย, หรือเหตุการณ์ฉุกเฉิน 3) การสื่อสารและการมีส่วนร่วม การสื่อสารเป้าหมายและแผนงานอย่างชัดเจนกับครู, นักเรียน, ผู้ปกครอง, และผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ เพื่อให้ทุกคนมีความเข้าใจที่ตรงกันและสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างระบบการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในการกำหนดเป้าหมายและวางแผนการดำเนินงาน เพื่อสร้างความร่วมมือและความมุ่งมั่นในการบรรลุเป้าหมาย 4) การติดตามและประเมินผล การติดตามผลการดำเนินงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับปรุงและแก้ไขปัญหาได้ทันเวลา การประเมินผลการดำเนินงานทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อวัดผลการบรรลุเป้าหมายและนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแผนงานและกลยุทธ์ในอนาคต และ 5) การปรับปรุงและพัฒนา การใช้ข้อมูลจากการติดตามและประเมินผลในการปรับปรุงการดำเนินงาน เช่น การปรับปรุงหลักสูตร, การพัฒนาครู, และการบริหารจัดการทรัพยากร การพัฒนาองค์กรและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ , การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีความรับผิดชอบและมุ่งมั่นในการบรรลุเป้าหมาย

สรุปได้ว่า อัตรัดยฤดาเป็นหลักการที่สำคัญในการบริหารการจัดการอาชีวศึกษา โดยการรู้จักกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและมีความหมาย รวมถึงการวางแผนและการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ช่วยให้สถานศึกษามีทิศทางที่ชัดเจนและสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความร่วมมือและความมุ่งมั่นในการทำงานร่วมกันของทุกคนในองค์กร

3. อัตตัญญาตาในบริบทการบริหารการจัดการอาชีวศึกษา อัตตัญญาตา หมายถึงการรู้จักตนเองซึ่งในบริบทของการบริหารการจัดการอาชีวศึกษา หมายถึงการที่ผู้บริหารและครูต้องมีความเข้าใจในความสามารถ จุดแข็ง และข้อจำกัดของตนเอง เพื่อให้สามารถบริหารจัดการงานได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การนำอัตตัญญาตาไปใช้ในบริหารและจัดการอาชีวศึกษา ได้แก่ 1) การประเมินตนเอง การทำแบบประเมินตนเอง (Self-Assessment) เพื่อวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ทางวิชาการ, ทักษะการบริหารจัดการ, และทักษะการสื่อสาร การขอรับคำแนะนำและความคิดเห็นจากเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหารระดับสูง หรือผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้รับมุมมองที่หลากหลายในการพัฒนาตนเอง 2) การพัฒนาทักษะและความรู้ การเข้ารับการฝึกอบรมและการศึกษาต่อเนื่องในด้านที่ต้องการพัฒนา เช่น การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์, การจัดการการเงิน, และเทคโนโลยีการศึกษา การเรียนรู้จากประสบการณ์และการปฏิบัติงานจริง รวมถึงการเรียนรู้จากความผิดพลาดเพื่อพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น 3) การจัดการงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรู้จักแบ่งงานและมอบหมายงานตามความสามารถของบุคลากร เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ การวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบและการจัดลำดับความสำคัญของงาน เพื่อให้สามารถจัดการเวลาและทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม 4) การสร้างความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม การสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรและให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม เพื่อให้ทุกคนสามารถร่วมมือกันและแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ การรู้จักรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากเพื่อนร่วมงาน เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาการทำงานของตนเอง 5) การดูแลสุขภาพกายและใจ การดูแลสุขภาพกาย เช่น การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ, การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์, และการพักผ่อนให้เพียงพอ การดูแลสุขภาพใจ เช่น การฝึกสมาธิ, การทำกิจกรรมที่ช่วยลดความเครียด, และการให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัว และ 6) การปรับตัวและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การมีความยืดหยุ่นและพร้อมปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมการทำงาน และการบริหารจัดการ การตั้งเป้าหมายในการพัฒนาตนเองและการติดตามผลการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาความสามารถของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า อัตตัญญาตาเป็นหลักการที่สำคัญในการบริหารการจัดการอาชีวศึกษา โดยการรู้จักและเข้าใจตนเองช่วยให้ผู้บริหารและครูสามารถบริหารจัดการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาความสามารถในการ

ทำงานและการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ช่วยให้สามารถตอบสนองต่อความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. มัตตัญญุตานในบริบทการบริหารจัดการอาชีวศึกษา มัตตัญญุตาน หมายถึง การรู้จักประมาณตนหรือการรู้จักใช้ทรัพยากรและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่มากเกินไป หรือน้อยเกินไป เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในบริบทของการบริหารและการจัดการอาชีวศึกษา การนำหลักการนี้ไปใช้จะช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างเหมาะสม การนำมัตตัญญุตานไปใช้ในบริหารและจัดการอาชีวศึกษา ได้แก่ 1) การวางแผนงบประมาณและทรัพยากร การจัดทำแผนงบประมาณประจำปีที่ชัดเจน โดยคำนึงถึงความจำเป็นและความสำคัญของแต่ละโครงการหรือกิจกรรม การจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละส่วนงาน เช่น การจัดหาครุภัณฑ์ การศึกษา, การจัดหาวัสดุและอุปกรณ์, การซ่อมบำรุงสถานที่, และการพัฒนาบุคลากร การวิเคราะห์และประเมินการใช้ทรัพยากรในอดีต เพื่อปรับปรุงการวางแผนงบประมาณในอนาคต ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 2) การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการทรัพยากร เช่น ระบบการจัดการทรัพยากรการศึกษา (Education Resource Management Systems), ระบบการจัดการงบประมาณ (Budget Management Systems), และระบบการจัดการการเรียนการสอน (Learning Management Systems) การจัดทำคู่มือหรือแนวทางการใช้ทรัพยากรให้แก่ครูและบุคลากร เพื่อให้การใช้งานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด 3) การประหยัดและการลดค่าใช้จ่าย การนำแนวคิด 3R (Reduce, Reuse, Recycle) มาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากร เช่น การลดการใช้กระดาษ, การนำวัสดุที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่, และการรีไซเคิลวัสดุ การใช้พลังงานอย่างประหยัด เช่น การติดตั้งอุปกรณ์ประหยัดพลังงาน, การปิดไฟและอุปกรณ์ไฟฟ้าเมื่อไม่ใช้งาน, และการใช้พลังงานทางเลือก 4) การติดตามและประเมินผลการใช้ทรัพยากร การติดตามการใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับปรุงและแก้ไขปัญหาได้ทันเวลา การประเมินผล การใช้ทรัพยากรในแต่ละโครงการหรือกิจกรรม โดยใช้เกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐาน เช่น การประเมินความคุ้มค่า (Cost-Effectiveness Analysis) และการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) และ 5) การปรับปรุงและพัฒนาการใช้ทรัพยากร การใช้ข้อมูลจากการติดตามและประเมินผลในการปรับปรุงการวางแผนและการใช้ทรัพยากรในอนาคต การพัฒนาความรู้และทักษะของบุคลากรในการบริหารจัดการทรัพยากรและงบประมาณ เช่น การ

ฝึกอบรมในเรื่องการจัดการงบประมาณ, การใช้เทคโนโลยีในการจัดการทรัพยากร, และการประหยัดพลังงาน

สรุปได้ว่า มัตตัญญูตาเป็นหลักการที่สำคัญในการบริหารการจัดการอาชีวศึกษา การรู้จักใช้ทรัพยากรและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพและไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไปช่วยให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีความราบรื่นและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. กาลัญญูตาในบริบทการบริหารจัดการอาชีวศึกษา กาลัญญูตา หมายถึงการรู้จักเวลา ซึ่งในบริบทของการบริหารและการจัดการอาชีวศึกษา หมายถึงการบริหารจัดการเวลาอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในทุกด้าน ทั้งการดำเนินงาน การสอน และการพัฒนาบุคลากร การรู้จักจัดสรรเวลาอย่างเหมาะสมจะช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การนำกาลัญญูตาไปใช้ในบริหารและจัดการอาชีวศึกษา ได้แก่ 1) การวางแผนการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนประจำปีและประจำปีภาคการศึกษา โดยกำหนดกิจกรรมหลักและแผนงานต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน การจัดทำตารางเวลาที่ชัดเจนสำหรับการดำเนินงาน การสอน และการพัฒนาบุคลากร รวมถึงการระบุเวลาที่ต้องใช้สำหรับแต่ละกิจกรรม การใช้เครื่องมือการจัดการเวลา เช่น ปฏิทิน, ตารางเวลา, และแอปพลิเคชันการจัดการเวลา เพื่อช่วยในการวางแผนและติดตามผลการดำเนินงาน 2) การจัดการเวลาในการสอน การจัดทำแผนการสอนที่ชัดเจน โดยกำหนดเวลาสำหรับแต่ละบทเรียนและกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้เวลาการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการเตรียมการสอนล่วงหน้าและใช้เทคนิคการสอนที่ช่วยในการเรียนรู้ได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้สื่อการสอน, การทำกิจกรรมกลุ่ม, และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน การประเมินผลการสอนและการปรับปรุงแผนการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 3) การบริหารจัดการเวลาในการพัฒนาบุคลากร การจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรรายปี โดยกำหนดกิจกรรมการพัฒนาทักษะและความรู้ของบุคลากรในแต่ละช่วงเวลา การจัดการฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรในช่วงเวลาที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงภาระงานและเวลาที่สะดวกสำหรับบุคลากร การส่งเสริมให้บุคลากรมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยการจัดทำโปรแกรมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา 4) การติดตามและประเมินผลการใช้เวลา การติดตามผลการดำเนินงานและการใช้เวลาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับปรุงและแก้ไข

ปัญหาได้ทันเวลา การประเมินผลการใช้เวลาในการดำเนินงาน การสอน และการพัฒนาบุคลากร โดยใช้เกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐาน การใช้ข้อมูลจากการติดตามและประเมินผลในการปรับปรุงแผนการใช้เวลาในอนาคต และ 5) การสร้างวัฒนธรรมการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างวัฒนธรรมการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพในองค์กร โดยการส่งเสริมให้บุคลากรรู้จักการจัดการเวลาและการทำงานอย่างมีระบบ การส่งเสริมให้บุคลากรมีความรับผิดชอบในการใช้เวลาและการปฏิบัติงานตามกำหนดเวลา การจัดทำกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดสัมมนา, การจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ, และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

สรุปได้ว่า กาลัญญุตาคือหลักการที่สำคัญในการบริหารการจัดการอาชีวศึกษา การรู้จักบริหารจัดการเวลาอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การวางแผนการใช้เวลา การจัดการเวลาในการสอน และการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างเหมาะสม

6. ปรัชญาในบริหารการจัดการอาชีวศึกษา ปรัชญา หมายถึง การรู้จักเข้าใจและการประสานงานกับชุมชนและสังคมรอบข้าง ซึ่งในบริบทของการบริหารการจัดการอาชีวศึกษา หมายถึงการที่ผู้บริหารและครูต้องมีความสามารถในการทำความเข้าใจความต้องการ ความคิดเห็น และความคาดหวังของชุมชนและสังคม และสามารถประสานงานกับทุกฝ่ายเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและเกิดความร่วมมือจากทุกฝ่าย การนำปรัชญาไปใช้ในบริหารและจัดการอาชีวศึกษา ได้แก่ 1) การทำความเข้าใจชุมชนและสังคม การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนและสังคมรอบข้าง เช่น โครงสร้างประชากร, สภาพเศรษฐกิจและสังคม, และความต้องการด้านการศึกษา การรับฟังความคิดเห็นและความต้องการของชุมชนและสังคมผ่านการสัมภาษณ์, การสำรวจ, และการประชุมสาธารณะ การสร้างช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดทำเว็บไซต์, สื่อสังคมออนไลน์, และการจัดทำจดหมายข่าว เพื่อให้ข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน 2) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและสังคม การจัดทำกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชน เช่น การเปิดบ้านการศึกษา (Open House), การจัดนิทรรศการ, และการจัดกิจกรรมบริการสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น การเข้าร่วมงานประเพณี, การเข้าร่วมโครงการพัฒนาชุมชน, และการสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน การสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอก เช่น หน่วยงานภาครัฐ, องค์กรเอกชน, และองค์กรไม่แสวงหากำไร เพื่อร่วมกันพัฒนาการศึกษาและชุมชน

3) การประสานงานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสร้างกลไกการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการที่ประกอบด้วยผู้แทนจากทุกฝ่าย, การจัดทำแผนความร่วมมือ, และการจัดประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ การสร้างความเข้าใจและความร่วมมือกับผู้ปกครองและครอบครัวของนักเรียน โดยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และการสื่อสาร เช่น การจัดประชุมผู้ปกครอง, การจัดกิจกรรมครอบครัว, และการให้คำปรึกษา 4) การใช้ทรัพยากรชุมชนและสังคมในการพัฒนาการศึกษา การใช้ทรัพยากรและความเชี่ยวชาญของชุมชนและสังคมในการพัฒนาการศึกษา เช่น การเชิญวิทยากรจากภายนอก, การจัดฝึกอบรมในสถานประกอบการ, และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยการจัดการศึกษาภาคสนาม, การฝึกงานในชุมชน, และการจัดโครงการบริการสังคม และ 5) การติดตามและประเมินผลการประสานงาน การติดตามผลการดำเนินงานและความร่วมมือกับชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับปรุงและแก้ไขปัญหาได้ทันเวลา การประเมินผลการประสานงานและความสัมพันธ์กับชุมชนและสังคม โดยใช้เกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐาน เช่น การประเมินความพึงพอใจ, การประเมินผลกระทบ, และการประเมินความสำเร็จของโครงการ การใช้ข้อมูลจากการติดตามและประเมินผลในการปรับปรุงการประสานงานและความร่วมมือในอนาคต

สรุปได้ว่า ปริสัชญูตาคือหลักการที่สำคัญในการบริหารการจัดการอาชีวศึกษา การรู้จักเข้าใจและประสานงานกับชุมชนและสังคมรอบข้างช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและเกิดความร่วมมือจากทุกฝ่าย การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การประสานงานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการใช้ทรัพยากรชุมชนในการพัฒนาการศึกษาช่วยให้สถานศึกษาสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างเหมาะสม

7. บุคคลัญญูตา หรือ บุคคลปโรปรัชญูตาคือ บุคคลปโรปรัชญูตาคือ บุคคลที่รู้จักและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งในบริบทของการบริหารการจัดการอาชีวศึกษา หมายถึงผู้ที่บริหารและครูต้องมีความสามารถในการเข้าใจและยอมรับความหลากหลายของบุคคล ทั้งในด้านความสามารถ, ความคิดเห็น, ความต้องการ และลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ยังต้องมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองและบุคลากร รวมถึงการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและเป็นมิตร การนำบุคคลัญญูตาไปใช้ในบริหารและจัดการอาชีวศึกษา ได้แก่ 1) การเข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทาง

วัฒนธรรม, เพศ, อายุ, ศาสนา, และอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการทำงานและการเรียนรู้ของบุคคล การฝึกอบรมและเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายและการยอมรับความแตกต่าง เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรและปลอดภัยสำหรับทุกคน การส่งเสริมให้บุคลากรมีความเข้าใจและยอมรับความแตกต่างของเพื่อนร่วมงานและนักเรียน เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรและร่วมมือกัน 2) การพัฒนาศักยภาพของตนเองและบุคลากร การจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพของบุคลากร โดยคำนึงถึงความต้องการและความสามารถเฉพาะของแต่ละบุคคล การจัดฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น การสอน, การบริหารจัดการ, การสื่อสาร, และการใช้เทคโนโลยี การสร้างโอกาสในการพัฒนาตนเอง เช่น การสนับสนุนให้บุคลากรเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ, การฝึกอบรม, และการเรียนรู้เพิ่มเติม 3) การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและเป็นมิตร การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการร่วมมือกัน โดยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกัน เช่น การประชุมทีม, การทำกิจกรรมกลุ่ม, และการจัดสัมมนา การสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรและปลอดภัย โดยการสนับสนุนการสื่อสารที่เปิดเผยและเป็นมิตร และการให้ความสำคัญกับสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ของบุคลากร การจัดทำโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร เช่น การจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์, การจัดกิจกรรมทางสังคม, และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน และ 4) การประเมินและปรับปรุงการบริหารจัดการบุคคล การติดตามและประเมินผลการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและการสร้างบรรยากาศการทำงาน โดยใช้เกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐาน การใช้ข้อมูลจากการติดตามและประเมินผลในการปรับปรุงการบริหารจัดการบุคคลและการสร้างบรรยากาศการทำงานในอนาคต การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการวางแผน เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของทุกคน

สรุปได้ว่า บุคคลัญญูตา หรือ บุคคลปโรปรัชญูตาเป็นหลักการที่สำคัญในการบริหาร การจัดการอาชีวศึกษา การรู้จักและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลช่วยให้การบริหาร จัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความร่วมมือจากทุกฝ่าย การพัฒนาศักยภาพของ ตนเองและบุคลากร รวมถึงการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและเป็นมิตรช่วยให้สถานศึกษา สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างเหมาะสม

การบูรณาการความเชื่อมโยงแนวปฏิบัติระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับการบริหาร การจัดการอาชีวศึกษา จึงสามารถสรุปได้ว่าหลักสัปปุริสธรรมเป็นหลักธรรมที่สำคัญในการบริหาร และการจัดการ โดยการประยุกต์ใช้หลักการเหล่านี้สามารถช่วยให้การดำเนินงานใน

สถานศึกษาอาชีวศึกษามีประสิทธิภาพและเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ดังนี้ 1) ธัมมัญญตา (การรู้หลักการ) ผู้บริหารและครูควรมีความรู้ความเข้าใจในหลักการและแนวทางการจัดการอาชีวศึกษาอย่างถูกต้อง เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) อัตถัญญตา (การรู้จักความหมาย) การบริหารจัดการต้องมีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานทุกอย่างมีความหมายและสามารถบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ 3) อัตตัญญตา (การรู้จักตน) ผู้บริหารและครูควรมีความรู้ความเข้าใจในความสามารถและข้อจำกัดของตนเอง เพื่อสามารถบริหารจัดการงานได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ 4) มัตตัญญตา (การรู้จักประมาณ) การรู้จักใช้ทรัพยากรและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด 5) กาลัญญตา (การรู้จักกาลเวลา) การบริหารจัดการเวลาในการดำเนินงาน การสอน และการพัฒนาบุคลากรต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น 6) ปริสัญญตา (การรู้จักชุมชน) การรู้จักเข้าใจและประสานงานกับชุมชนและสังคมรอบข้าง เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างราบรื่นและเกิดความร่วมมือจากทุกฝ่าย และ 7) ปุคคลัญญตา หรือ ปุคคลปโรปริญญตา (การรู้จักบุคคล) การรู้จักและเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้บริหารและครูต้องมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองและบุคลากร รวมถึงการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและเป็นมิตร การประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรมเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างการบริหารจัดการอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างเหมาะสม และสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและเกื้อกูลต่อการพัฒนาองค์ความรู้ และทักษะของผู้เรียน

สรุป

การบูรณาการเป็นการนำส่วนประกอบย่อยตั้งแต่สองส่วนที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันให้เกิดความผสมผสานกลมกลืนเป็นองค์รวม เป็นการผนวกรวมการประสานการเชื่อมโยง การเติมเต็ม เพื่อไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ หลักพุทธธรรม เป็นหลักธรรม คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ทรงตรัสรู้และประกาศเผยแผ่ให้กับสาวกของพระองค์ ซึ่งปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกโดยจัดไว้เป็นหมวดหมู่ มีลักษณะเป็นไปตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา และการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ทำได้ 2 วิธี คือ พุทธวิทยา ใช้พระพุทธศาสนาเป็นตัวตั้งและนำศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายเสริม และธรรมวิทยา ใช้ศาสตร์

สมัยใหม่เป็นตัวตั้งและนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมเข้าไป การบริหารเป็นการใช้ ศาสตร์และศิลปะนำเอาทรัพยากรการศึกษามาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ตลอดจน เทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม และประสานงานให้บุคลากรใช้ความพยายามในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เป้าหมายขององค์กรบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการความเชื่อมโยงแนว ปฏิบัติระหว่างหลักสัปปุริสธรรมกับการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาเป็นการนำเอาหลักสัปปุ ริสธรรมเป็นหลักธรรมที่สำคัญในการบริหารและการจัดการ โดยการประยุกต์ใช้หลักการเหล่านี้ สามารถช่วยให้การดำเนินงานในสถานศึกษาอาชีวศึกษามีประสิทธิภาพและเกิดผลสำเร็จตาม เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ดังนี้ 1) ธัมมัญญาตา (การรู้หลักการ) ผู้บริหารและครูควรมีความรู้ความ เข้าใจในหลักการและแนวทางการจัดการอาชีวศึกษาอย่างถูกต้อง เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) อัตถัญญาตา (การรู้จักความหมาย) การบริหารจัดการ ต้องมีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานทุกอย่างมีความหมาย และสามารถบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ 3) อุตตัญญาตา (การรู้จักตน) ผู้บริหารและครูควรมีความ เข้าใจในความสามารถและข้อจำกัดของตนเอง เพื่อสามารถบริหารจัดการงานได้อย่าง เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ 4) มัตตัญญาตา (การรู้จักประมาณ) การรู้จักใช้ทรัพยากรและ งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด 5) กาลัญญาตา (การรู้จักกาลเวลา) การบริหารจัดการเวลาในการดำเนินงาน การสอน และการ พัฒนาบุคลากรต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น 6) ปริสัญญญาตา (การรู้จักชุมชน) การรู้จักเข้าใจและประสานงานกับชุมชนและสังคมรอบข้าง เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างราบรื่นและเกิดความร่วมมือจากทุกฝ่าย และ 7) บุคคลัญญาตา หรือ บุคคลปโรปรัญญาตา (การรู้จักบุคคล) การรู้จักและเข้าใจความแตกต่าง ระหว่างบุคคล ผู้บริหารและครูต้องมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองและบุคลากร รวมถึงการ สร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและเป็นมิตร การประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมเหล่านี้จะช่วย เสริมสร้างการบริหารจัดการอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการ ของผู้เรียนและสังคมได้อย่างเหมาะสม และสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและ เกื้อกูลต่อการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2564-2568. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). การคิดเชิงบูรณาการ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ซีเคเอส มีเดีย.
- ธีระรัตน์ กิจจาร์ักษ์. (2542). เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา. เพชรบูรณ์: สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). (2565, 1พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 139 ตอนพิเศษ 258 ง. หน้า 9.
- พงษ์ศักดิ์ ภูกาบขาว. (2553). ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อควมมีประสิทธิผลของโรงเรียนร่วมจังหวัดขอนแก่น. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระครูใบฎีกาวิเชียร มหาวชิรปัญญา (คันทา). (2565). การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการการบริหาร และการนำสถานศึกษาสู่ความสำเร็จ. *Journal of Modern Learning Development*, 8(3), 382-384.
- พระครูปฐมธีรวัฒน์ (บัญชา เทียนทอง). (2563). การบูรณาการเชิงพุทธกับการบริหาร. *วารสารศิลปศาสตร์ ราชมงคลสุวรรณภูมิ*, 2(2), 486.
- พระธนิษฐ์ ศรีสมบัติ, จิราภรณ์ ผันสว่าง และ สุเทพ เมย์ไธสง. (2566). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการครองตน ครองคน และครองงานของบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 7(1), 1-11.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธัมมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีการบริหาร*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543 ก). *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1.

- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.
(2545, 19 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก. หน้า 19.
- เฟื่องฟ้า บุญจันทร์. (2564). บทบาทของการจัดการอาชีวศึกษาต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. วารสารการอาชีวศึกษา, 42(2), 1-10.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2545). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), (2566). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 62). กรุงเทพมหานคร: วัดญาณเวศกวัน.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), (2566). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 62). กรุงเทพมหานคร: วัดญาณเวศกวัน.
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2542). หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2567). รายงานประจำปี 2566. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- สำลี รักสุทธี. (2546). คู่มือการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามเกณฑ์ใหม่ของ ก.ค. บวรณาการ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผลที่เกิดกับผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์การพิมพ์.
- Bartol, K.M. and Martin, D.C. (1997). Management. (2nded). New York: McGraw-Hill.
- Beane, J. A. (1991). Curriculum Planning and Development. Boston: Allyn and Bacon.
- Herbert, A. S. (1947). Administrative Behavior. New York: Macmillan.
- Robbins, S. P. (1994). Essentials of Organization Behavior. (4thed). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.